

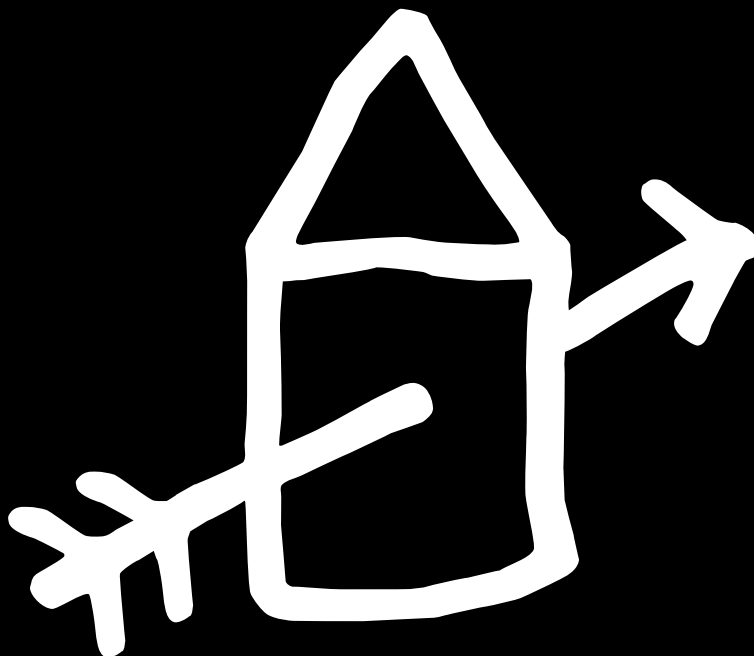
Baerne

In dit nummer o.a.:

- . Baarn en Soest in 1803 lyrisch beschreven
- . Poffertjes: een traditionele traktatie
- . De oorlogsdagboeken van Baron van Heerdt

Tijdschrift van de Historische Kring Baerne

Hét ware huis

Van Berkum Makelaars

Van Berkum Makelaars bv | Makelaars in en taxateurs van onroerende zaken
Nieuw Baarnstraat 93 Postbus 135 3740 AC Baarn | Lid NVM Wonen - BOG
telefoon (035) 541 84 45 | info@vanberkummakelaars.nl

VAN DE REDACTIE

In deze Baerne aandacht voor de Tweede Wereldoorlog aan de hand van de dagboeken van Baron van Heerdt. De Oudheidkamer is onlangs in het bezit gekomen van een aantal agenda's waarin hij verslag deed van zijn beleving van de oorlog. Arie Twigt selecteerde de onderdelen die betrekking hebben op Baarn.

Al vele jaren staat in de Pekinguin 's zomers de poffertjeskraam D. Van der Steen. Henriette Beuk dook in de geschiedenis van poffertjeskramen in het algemeen en van D. Van der Steen in het bijzonder.

Frits Booy dook in de dichtbundel *Eemlandsch Tempe* van Pieter Pijpers (1748-1805) en selecteerde een aantal gedichten die betrekking hebben op Baarn en omgeving.

Op 24 september organiseert de Historische Kring een excursie naar Rotterdam, waar onder meer een bezoek wordt gebracht aan het geheel gerenoveerde schip De Rotterdam. Van harte aanbevolen!

Veel leesplezier.

De redactie

INHOUD

Baarn en Soestdijk in 1803 lyrisch beschreven	2
Poffertjes: een traditionele traktatie, afkomstig van een passende attractie	7
Zestig jaar Nijhof	16
De oorlogsdagboeken van Baron van Heerdt	21
Torens van Baarn	29
Excursie naar Rotterdam Maritiem	30

Voorzijde omslag: De poffertjeskraam op de Brink in 1923

BAARN EN SOESTDIJK IN 1803 LYRISCH BESCHREVEN

In 1803 verscheen bij uitgever P.J. Uylenbroek te Amsterdam de dichtbundel *Eemlandsch Tempe, of Clio op Puntenburgh*. Het is een reeks gedichten van Pieter Pijpers, voorzien van 21 mooie gravures. Pijpers beschouwde het Eemland als Tempe, een lieflijke vallei in de Griekse landstreek Thessalië, die in de literatuur het klassieke voorbeeld van een mooi en vredig natuurgebied is geworden. De dichtbundel bestaat uit twee delen met meestal lovende gedichten waarin de dichter een denkbeeldige wandeling door het Eemland beschrijft. Hij laat zien hoe de natuur, steden en dorpen van het Eemland een grote emotionele indruk op hem hebben gemaakt. De bundel *Eemlandsch Tempe* bestaat uit 224 gedichten van elk twaalf regels. Bezongen worden onder andere de Eem, de Zuiderzee, diverse gebouwen van Amersfoort, een aantal dorpen en steden, vele landgoederen, diverse bedrijven als molens, een glasblazerij en een tabakspanterij, de vriendschap, de dichtkunst, godsdienstige, politieke en privé zaken en Johan van Oldenbarnevelt. Ook de beide Eemnessen, Soest, Soestdijk en Baarn passeren de revue.¹

door: Frits Booy

Het landelijke en lieflijke Soestdijk

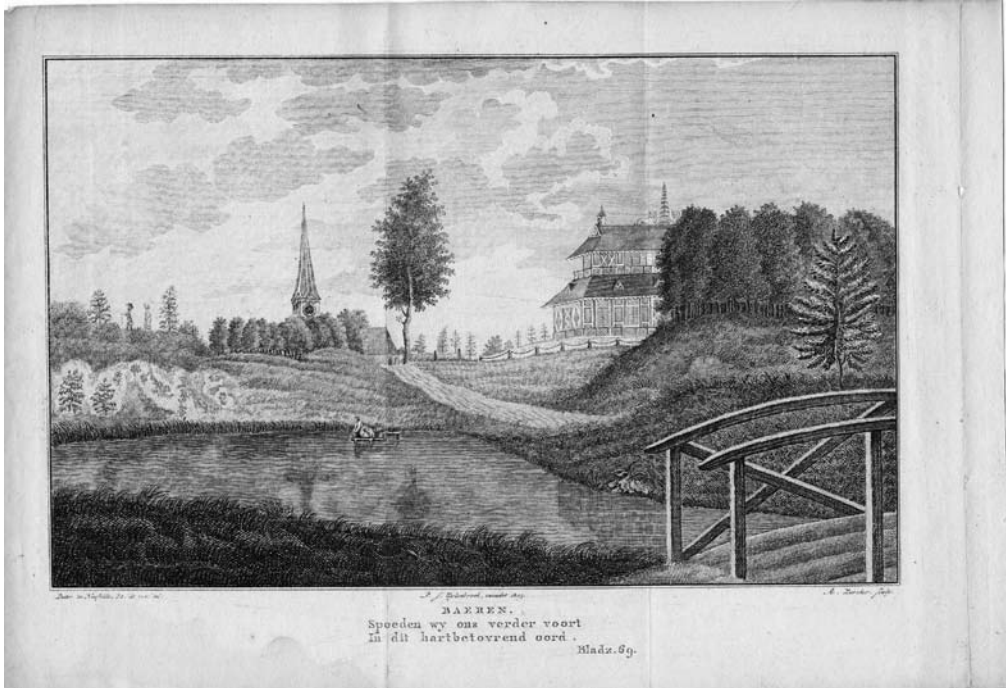
Het dorp Soestdijk wordt beschreven als een vruchtbaar en idyllisch oord, met als voornaamste gebouw de buitenplaats 'Zoestdyck':

*Welk een hemelgeeslend groen
Zien wy, wandlend, herwaarts spoên?
Door den zachten wind bewogen
Wemelt alles voor onze oogen,
Waar we, ó gade¹! stappen doen.
Nadert ons, wildryke baanen!
Vruchtbre tuinen! breede laanen!
Dat hier alles voor u wyck¹
Boerenhutten, rietendaken,
Waar wy kaas en room zien maaken,
Buigt u neder voor 't genaaken²
Van het vorstlijk slot, Zoestdyck.*

¹ echtgenote ² naderen

Maar het vorstelijke slot blijkt verlaten, want in 1803 is ons land in Franse handen en de stadhoudelijke familie van Oranje-Nassau in Engeland in ballingschap. De dichter laat daarom meteen een beschouwelijk gedicht volgen, waarin hij het slot 'Zoestdyck' vergelijkt met beroemde trotse oude steden als Babylon en Troje, die uiteindelijk ten onder zijn gegaan:

*Rietendaken! buigt u niet,
Nu gy 't slot verlaaten ziet.
Ydelheid der ydelheden!
Steun, ó stervling! hier beneden,
Nimmer op een kraakend riet!
Altoos zal onze aardbol draaijen,
Altoos 's waerelds staatsstorm waaijen:*

*Ninivé! gy zyt vergaan;
 Babylon! gy zyt gezonken;
 Troje! gy vergingt in vonken;
 Sion is in bloed verdronken:
 Zou Zoestdyck dan blyven staan?*

Uit dit gedicht (maar ook elders) blijkt duidelijk dat Pijpers een patriot in hart en nieren was. De eenvoudige Soestdijker boeren in hun hutten hoeven niet meer onderdanig te zijn ten opzichte van de nu van het slot 'Zoestdyck' verdwenen stadhoudelijke familie. Hij heeft dus niets met deze familie en ziet de door haar verlaten buitenplaats dan ook als een symbool van vergane glorie.

Onder de indruk van Baarn

Ook het dorp Baarn is voor Pijpers een aantrekkelijke plaats door de vruchtbare gronden en het vele natuurschoon. Hij wijdt zelfs drie gedichten aan ons dorp. In het eerste gedicht heeft hij het over 't landschap der Chineezee en bedoelt daarmee natuurlijk de Baarnse 'Chinese' zomerhuizen Peking (1791) en Canton (1793). Deze werden gebouwd voor de Amsterdamse koopman Reinhard Scheerenberg, die rijk was geworden door handel met China.

*BAEREN.
 Welk een spitse piramiè¹,
 Die ik in de verte zie,*

*Door dees hooge beukendreeven!
 Laat ons Baeren binnenstreeven;
 Dat men konst dáár hulde biê².
 Is 't een droom? kan 't waarheid weezen?
 Zyn we in 't landschap der Chineezen?
 Welk een konst verbaast ons hier!
 'k Ben benéveld, by 't aanschouwen
 Van die vreemde praalgebouwen,
 Die elk opgetogen houên,
 Door hun trotse pracht en zwier.*

¹ piramide ² biede

In 1833 werd de prins van Oranje, de latere koning Willem II, eigenaar van beide landhuizen. Ze bleven tot 1882 in handen van de koninklijke familie. Zomerhuis Peking was in 1890 van jhr. mr. B.Ph. de Beaufort, de toenmalige burgemeester van Baarn. Omdat hij het hele jaar in Baarn wilde wonen, liet hij het zomerhuis in dat jaar afbreken en vervangen door een grote, deftige villa met dezelfde naam. Het ontwerp was van gemeentearchitect J.D.F. van der Veen. Jarenlang was hier het Rijksbelastingkantoor.

Zomerhuis Canton kwam in 1890 in handen van de Amsterdamse koopman P.W. Jansen die er 's zomers woonde. Vanaf 1904 was diens zoon August Jansen eigenaar. In 1910 liet hij dit zomerhuis vervangen door een grote, degelijke villa, ontworpen door de Amsterdamse architecten Schill en Haverkamp. Vanaf 1920 zit het hoofdkantoor van de verzekeringsmaatschappij Conservatrix erin.

In het tweede gedicht beschrijft Pijpers

een wandeling met zijn vrouw door Baarn. Hij noemt het dorp lyrisch *dit hartbetovrend oord* vanwege de vruchtbre hoven (de vruchtbare velden) en 't schoonste groen, met goud doorweeven. Ze wandelen dan naar dien gindschen heuveltop voor het fraaie uitzicht. Met die heuveltop kan Pijpers een van de hoogtepunten in Hoog Baarn bedoeld hebben, namelijk de plek waar nu de watertoren staat of de heuvel ten noordwesten van de Wilhelminavijver.

In het laatste gedicht over Baarn wijst Pijpers zijn tijdgenoten erop, dat ze voor natuurschoon, paleizen, weilanden, boerenhoeven en zee- en landvermaak niet naar het buitenland hoeven te gaan. Baarn heeft het allemaal!

*Landgenooten! reist toch niet
 Driftig naar een vreemd gebied.
 Wat vertoog¹ wilt gy beschouwen?
 Eischt gy deinzende landsdouw²,
 Eischt ge een' uitgedolven vliet³,
 Grotwerk, hooggekuifde boomen,
 Korenäckers, waterstroomen,
 Al het schoone der natuur;
 Pronkpaleizen, boerendaken,
 Weiland, zee- en landvermaaken...
 ó! Gy moogt uw reizen staaken;
 Hier⁴ vindt ge alles in één uur.*

¹ aanblik, schouwspel ² golvende landerijen

³ de Eem (?) ⁴ in Baarn

Ook water en watersport

Ook water en watersport zijn onderwerp in de bundel *Eemlandsch Tempe*. Dat een paar gedichten over de Eem gaan,

zal niemand verbazen. Het gedicht 'De Eemstroom' bevat bijna uitsluitend elementen uit de klassieke literatuur en komt bij de hedendaagse lezers vast en zeker hoogdravend en geleerd over:

DE EEMSTROOM.

*Zachte zangster¹! volg mijn schreên,
Nu wy langs de golfjes treên,²
Waar zich blonde stroomnajaden³
In gesmolten paerlen baaden;
't Hoofdhair golft langs tedre leen,⁴
Door de zefirs⁵ losgesprongen,
Van geen kabblend nat doordrongen:
Dartle telgjes⁶ van myn' vloed!
Zwemt naast ons, langs groene zoomen;
Blaast uw' adem over stroomen,
Aan de volle kruik ontkomen⁷,
Die de Veluwe opendoet.*

¹ muze, inspiratiebron ² treden ³ waternimfen ⁴ ledematen ⁵ westenwinden ⁶ nakomelingen ⁷ de Eem ontstaat uit beken die ontspringen op de Veluwe

Ook de watersport, beter gezegd de hengelsport, komt aan bod. Het gedicht over dit onderwerp is qua stijl en toon wel heel iets anders dan het vorige gedicht over de Eem. Pijpers lijkt zelfs humoristisch te worden:

WY HENGELLEN.

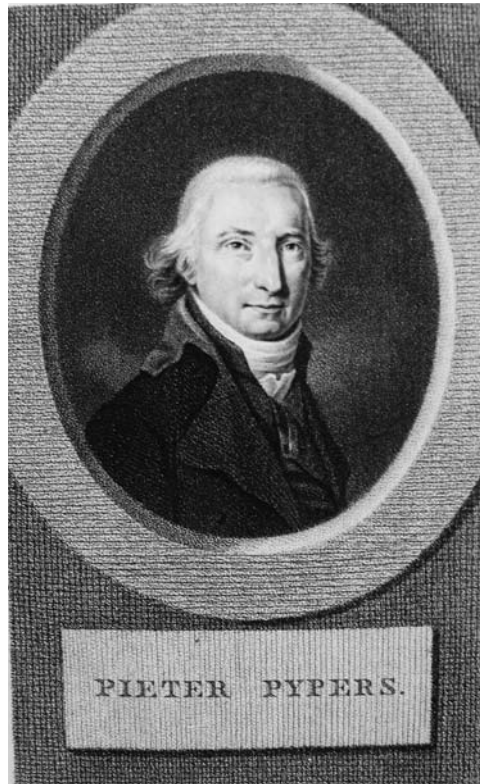
*Zuidwindjes! blaast toch niet,
Eer myn hengel 't u gebied'.
't Vischje, door het aas bedrogen,
Heeft myn dobbertje bewogen....
Ik heb beet... hoe trilt myn riet!¹...
ô! Hoe trillen my de vingren!...*

*Spoedig zal ik opwaarts slingren,
Met een paling aan myn' hoek²...
'k Heb geslaagen... Zuidewinden!
Ademt weêr door deeze linden;
't Aas deed my geen paling vinden,
Maar een' koning van een' snoek!*

¹ hengelstok ² haak

Over de dichter

Pieter Pijpers (1748-1805) werd geboren in Amersfoort. Hij werkte in Amsterdam als kantoorklerk en daarna als koopman in onder andere tabak. Hij

werd een overtuigd patriot, die een aantal openbare functies bekleedde, onder meer afgevaardigde van Amersfoort bij de Staten-Generaal. Hij was tweemaal getrouwd en had geen kinderen. Pijpers woonde vanaf 1798 op de kleine buitenplaats 'Puntenburgh', even buiten Amersfoort. Hij schreef vele patriottische gedichten en diverse toneelstukken die een aardig succes hadden. *Eemlandsch Tempe* (1803) is zijn meest bekende literaire werk. Hij overleed in 1805 en werd begraven in de Sint-Joriskerk in Amersfoort.

Pijpers is een zeer traditionele dichter; hij dichtte circa 1800 nog steeds volgens de regels van het classicisme. Erg geslaagd is zijn poëzie niet; zij klinkt nogal hoogdravend en is weinig origineel. Toch is *Eemlandsch Tempe* belangwekkend door Pijpers' persoonlijke mening en zijn aantekeningen over Eemlandse plaatsen, gebouwen, personen en bedrijven, achter in de bundel vermeld. ■

Bronnen:

K. ter Laan, *Letterkundig woordenboek*. 's-Gravenhage-Batavia 1941

J.G. Smit, 'Pieter Pijpers (1748-1805), literator en patriot' in: *Utrechtse Biografieën. Het Eemland I*. Utrecht 1998, pp. 152-158

F. van Echten, *Pieter Pypers (1748-1805); een bio-bibliografische studie*.

Amersfoort 1982 (scriptie m.o.)

¹ Voor een bespreking van de gehele bundel, zie: Frits Booy, 'Eemlandsch Tempe, of Clio op Puntenburgh', in: *Tussen Vecht en Eem*, nr. 3, sept. 2009, p. 233 e.v.

Websites van de gemeente Baarn en van het Utrechts Archief

DIGITALE NIEUWSBRIEF

De Historische Kring Baerne is bezig met het ontwikkelen van een digitale nieuwsbrief om zoveel mogelijk van haar ruim 700 leden en geïnteresseerden op de hoogte te houden van haar activiteiten.

U kunt hierbij denken aan:

- Informatie over, aankondigingen van en uitnodigingen voor nieuwe tentoonstellingen en dia-avonden.
- Nieuws van het bestuur.
- Vooraankondiging van artikelen in het tijdschrift Baerne.
- Vragen over een foto of gebeurtenis met betrekking tot Baarn.
- Recente onderwerpen die betrekking hebben op de geschiedenis van Baarn en die wij graag met u willen delen.

Voor het verkrijgen van de nodige e-mail adressen vragen wij uw medewerking.

Het is heel eenvoudig: U kunt uw adresgegevens én e-mail adres sturen aan:

ledenadministratie@historischekringbaerne.nl

Uw gegevens worden uiteraard vertrouwelijk behandeld en niet doorgegeven aan derden.

POFFERTJES: EEN TRADITIONELE TRAKTATIE

AFKOMSTIG VAN EEN PASSERENDE ATTRACTIE

Tegenwoordig dient het gemak de mens, zeker op het gebied van voeding en in het bijzonder als we kijken naar de mogelijkheden voor een zoet tussendoortje. In vroeger tijden moest een doorsnee burger gewoonweg dagen of soms weken wachten op een speciale gelegenheid, voordat een gebakje of koekje genuttigd kon worden. Op een feestdag bijvoorbeeld. Voor poffertjes moest er nog langer geduld geoefend worden, want die kwamen slechts binnen bereik als de kermis haar tenten en wagens in de gemeente parkeerde. 's Zomers staat echter sinds de heugenis van zeker twee generaties een poffertjeskraam in de Pekingtuin en dat diende als inspiratie voor onderstaand artikel.

door: Henriëtte Beuk

Een ware delicatess

Het poffertje dankt volgens Van Dale zijn naam aan het geluid dat tijdens het bakken van de versnapering vrijkomt. Een andere verklaring is wellicht het feit dat het baksel lichtjes opbolt tijdens het bakken, 'oppoft' zozegd. Naar verluidt werd het beslag gemaakt met het meel van boekweit, een gewas dat kan groeien op arme grond en minder kostbaar en minder bewerkelijk is dan tarwe. Vooral in Bretagne was boekweit een favoriet ingrediënt voor de dagelijkse kost. Het poffertje is zeer vermoedelijk door rondtrekkende Franse kermisklanten naar de Lage Landen gebracht. Het boekweitbeslag wordt gegoten in verhitte gietijzeren bakplaten met kuiltjes, zodat het poffertje de ruimte heeft om te rijzen en mooi goudbruin te worden. Warm opgediend met boter en suiker voor jong en oud een zeer gewaardeerde traktatie. In de 16e eeuw

namen Hollandse emigranten hun poffertjespannen zelfs mee naar Amerika. Rondreizende Franse kermisklanten zijn - voor zover bekend - niet in de geschiedenis van Baarn opgedoken, maar hun gebak was blijkbaar zó succesvol dat

De poffertjeskraam in 1973 op de Brink/hoek Eernstraat, waar in 1986 de apotheek werd gebouwd

nuchtere Hollanders er de commerciële mogelijkheden van inzagen. Eind 19e eeuw werd bijvoorbeeld de gemeente Amsterdam overstelpt met 500 inschrijvingen van allerhande koekenbakkers voor standplaatsen op de halfvastenfeesten in het voorjaar. Oliebollenbakkers boden tot f 300 en beignetbakkers tot maar liefst f 900 om ongetwijfeld goede zaken te kunnen doen.

De poffertjeskraam bood, naast het bakplatform aan de voorzijde en een buffet in de overdekte eetgelegenheid met tafeltjes, ook intieme compartimenten waar men genoeglijk - en onttrokken aan het zicht vanaf de openbare weg - de tijd kon doorbrengen. Dat deden niet alleen brave burgergezinnen gedurende de dag, maar in de avond kwamen er ook mannen die op zoek waren naar een alcoholische verfrissing en een verzetje van andere aard. Aldus lieten uitbaters oogluikend toe dat de kraam het werkterrein werd van dames van lichte zeden, vaak tot diep in de nacht. Soms regelden de uitbaters die vrouwelijke aanwezigheid zelf om maar aan voldoende omzet te komen. Een artikel uit 1871 over de kermis in Bodegraven meldt dat de poffertjeskraam schade toebrengt aan de lokale middenstand. Klanten die normaliter op de pof boodschappen deden en netjes de rekening betaalden zodra het loon was ontvangen, bleken voorafgaand aan de kermis en tot vele weken na de kermis hun schulden niet af te lossen. Met alle gevolgen van dien voor de bakker, slager, kruidenier en groetenman om maar een paar mid-

denstanders te noemen. Ondanks haar vrome wortels, was de kermis tot een poel des verderfs verworpen.

Van kerkwijdingsmis naar kerkemis tot kermis

Nieuw gebouwde kerken werden in de rooms-katholieke traditie gewijd, een ritueel dat met veel pracht en praal omgeven was. Als het even kon, werden er relieken (overblijfselen van heiligen) in de kerk bijgezet en de bisschop kwam in vol ornaat met zijn gehele gevolg om diverse handelingen binnen en buiten de kerk te verrichten teneinde het gebouw tegen de duivel en het kwaad te beschermen. In een diepreligieuze samenleving bracht deze kerkwijdingsmis veel mensen op de been. Jaarlijks werd deze wijding herdacht met een mis en een publiek ritueel en zo ontstond een periodieke trek van gelovigen uit de wijde omtrek naar de kerk. Het duurde niet lang of kooplui trokken eveneens naar dit buitenkansje om hun waren te slijten en de jaarmarkt was geboren. In het kielzog van de handel volgden rondreizende liedjeszangers, muzikanten, potsmakers en kwakzalvers en door de eeuwen heen verloor de kerkemis haar religieuze belang; de jaarlijkse kermis met al haar vermaak werd de hoofdattractie.

Kerkemis in Baarn

Aan het eind van de Middeleeuwen is de regio een interessante prooi voor strijdende edelen en na een bloedige overval op Eemnes in 1481 konden de

Uitzicht op de Brink vanuit de poffertjeskraam in 1976

burgers van Baarn zich ternauwernood in veiligheid brengen binnen de muren van Amersfoort. Na deze overval blijven alleen de katholieke Sint-Nicolaaskerk op de Brink en enkele huizen staan, Baarn vervalt tot een dorp van weinig betekenis. Na de Beeldenstorm in 1580 wordt de Nicolaaskerk aan de katholieken ontnomen. Ze worden vanaf nu beschouwd als tweederangsburgers en belijden hun geloof in het diepste geheim in een huis in Wijk Santvoort. De Nicolaaskerk krijgt de naam Pauluskerk.

Halverwege de 17e eeuw wordt het geestelijke klimaat iets toleranter en kunnen de katholieken wat vrijer hun geloof beoefenen. De katholieken van Baarn en Soest mogen tegen betaling een eigen kerkje hebben en vinden on-

derdak in de boerderij van Jan Bonhof & Marretje Heijmen (het Roode Huys aan de Santvoortweg), maar aan het exterieur mocht niets kerkelijks af te lezen zijn. Bij Koninklijk Besluit in 1822 wordt het de katholieken uitdrukkelijk verboden rituelen in de openbare ruimte te voltrekken om conflicten met andersgezinden te voorkomen. In 1853 wordt de bisschoppelijke hiërarchie in Nederland hersteld met als gevolg dat katholieken het recht op een heuse kerk terug krijgen. Het Santvoortse kerkje is te klein geworden voor de parochie en er zijn plannen voor bouw van een kerk aan de Schapendrift (nu Kerkstraat). De wijding van de nieuwe Nicolaaskerk vindt plaats op 12 mei 1861, maar van een jaarmarkt met kermis is niets terug te vinden in de

De gezusters Van der Steen voor hun poffertjeskraam (coll. Van der Steen)

kranten uit dat jaar. Het dorp was wellicht te klein om een goede omzet voor kooplui te garanderen, daarnaast beschikte Amersfoort al sinds jaar en dag over een jaarmarkt met kermis.

Baarnse kermis

Wel aangetroffen zijn berichten over harddraverijen voor paarden van landbouwers uit Baarn en de Vuursche, meestal georganiseerd op de laatste maandag van de maand oktober in 1852 en 1857. De oogst zat erop, de jaarrekeningen waren vereffend en de boerenmeiden en -knechten mochten uitrusten van hun harde werken en genieten van een verzetje. De ene keer vindt de wedstrijd plaats op de Van Heemstralaan,

een andere keer op de Pekinglaan gelegen op het domein van prins Hendrik. In 1852 vindt tegelijkertijd met de harddraverij een kermis plaats.

Poffertjes worden in de regio voor het eerst vermeld in de *Amersfoortse Courant* van 28 oktober 1872 als *behoefte kinderen beneden de 12 jaren, ongeveer 300, bij gelegenheid der kermis worden getrakteerd op poffertjes [...]* dankzij giften van meerdere ingezetenen. Daarna lijkt de periodiciteit van de kermis te veranderen.

De Baarnse gemeenteraad besluit in 1874 de kermis op de laatste maandag en dinsdag van de maand oktober af te schaffen; geen kramen of uitstallingen op de openbare weg en muzikanten,

liedjeszangers of andere dergelijke personen mogen die dagen hun bedrijf uitvoeren in het openbaar. In 1875 is er nog wel de organisatie van een Bloemen- en Vruchtententoonstelling op 20 juli, benevens een stierenkeuring en harddraverij aan de Pekinglaan. De bevolking lijkt het niet eens te zijn met de langdurige afwezigheid van de kermis, in 1884 moet de politie er zelfs aan te pas komen om een vijftigtal protesterende burgers uit elkaar te houden tijdens een opstootje.

De poffertjes komen - los van de kermis - weer in het nieuws in 1886, als burgemeester jhr. mr. B.Ph. de Beaufort 600 kinderen van Baarn en de Vuursche trakteert ter gelegenheid van de zesde verjaardag van prinses Wilhelmina (31 augustus).

De kermis komt in 1897 terug in beeld onder een andere naam: de kermesse d'été. Wellicht bedacht om de Wielerbaan wat meer in de belangstelling te brengen onder de rijkelui die genieten van hun zomerresidentie. De planning van het evenement blijkt een goede zet te zijn, het valt dan samen met het verjaarsfeest van koningin-regentes Emma op 2 augustus en brengt voldoende dagjesmensen naar Baarn. Na het failliet van de Wielerbaan komt de zomerkermiss naar de Brink in 1901. Vervolgens wordt in 1906 de voormalige tuin van villa Mes Délices als feestlocatie bij uitstek toegewezen: het Oranjepark achter het nieuwe Gemeentehuis wordt kermisterrein en zal in juli 1908 en 1909 nog de landelijke pers halen als de kermesse plaatsvindt in een Oud-

Hollandsch decor.

*Drie dames, chic en net,
Vragen voor de aanstaande kermispret
Drie dito Heeren,
Om genoeglijk de kermis te poseren.
Heeren met snorren en vroolijk
Genieten bij hen de voorkeur.*

De kermesse in Baarn blijkt ook een prima gelegenheid te zijn om een nieuwe liefde te vinden. *Amersfoortse Courant*, 22-sep-1906.

Poffertjes- en wafelenbakkers Van der Steen

Van generatie op generatie heeft de familie Van der Steen het vervaardigen van kermisgebak hoog in het vaandel staan. Betovergrootvader Dirk (1832-1900) uit Utrecht was de pionier die jaarmarkten en kermissen afging om zijn brood te verdienen. Als zoon van een hovenier had hij braaf in zijn vaders voetsporen gevolgd tot 1857, maar kennelijk trok het vrije leven op de trekschuit als rondreizende oliebol- en poffertjesbakker hem meer. Bijna al zijn zes kinderen bleven als rondreizende oliebol- en poffertjesbakker of poffertjesbakker in het vak, alleen Theodorus werd stukadoor. Twee ongetrouwde dochters, Johanna Elisabeth en Hendrika Maria, namen de kraam en de houten trekschuit van hun vader over. Zoon oliebol- en poffertjesbakker Johannes Wilhelmus (1860-1933) stichtte met zijn vrouw Gesina van Hulte een zeer

De 'Johan Albert' in Breukelen (coll. Van der Steen)

kinderrijk gezin, waardoor de oudste Theodorus Johannes met zijn jongere broer Frederik Wilhelm op de trekschuit van hun tantes introkken. En het poffertjesbakken met de papepel kregen ingegoten.

Theodorus Johannes alias Dirk (geb. 1884) schafte een kraam aan die dateert uit 1845 en zette daar trots zijn naam op met dat jaartal. Hij bakte poffertjes en wafels. Later kocht hij een tweede lichtere kraam waarin enkel poffertjes gebakken werden. Een derde, niet onbelangrijke aanschaf was een nieuw schip. Zijn vrouw Elisabeth Catharina van Leusden was zwanger van haar eerste kind en de oude schuit was te krap geworden. Bij Pannevis in Alphen a/d Rijn

werd een vrachtschip besteld met een ongewone ruimteverdeling: het woongedeelte is groter dan de laadruimte. En het schip zou – ook een unicum voor die tijd – een 1 cilinder dieselmotor bevatten. In de zomer van 1923 werd de nieuwe 'bedrijfswoning' opgeleverd, maar bleek 48 centimeter langer te zijn dan eerder overeengekomen. Zodoende werd de eindafrekening een stuk hoger dan het gefiatteerde bestek. Opa Dirk weigerde te betalen en de zaak kwam voor de rechtbank. De rechter stelde de scheepsbouwer in het gelijk en vroeg of Van der Steen nog iets wilde opmerken. 'De rechtbank is een draaibank,' antwoordde Dirk afgemeten en prompt ontving hij een gevangenisstraf van 14 dagen wegens belediging van het hof.

Oma Bets bij de houtoven (coll. Van der Steen)

Het gezin Van der Steen bemachtigde vaste standplaatsen voor minimaal drie weken en vaart met de 'Johan Albert' in het seizoen van Bussum via de Muidertrekvaart en de Vecht naar Breukelen om het seizoen af te sluiten op de Woerdense koeienmarkt. Het was destijds gebruikelijk in de kermiswereld om te overwinteren in de laatste plaats van het seizoen. Het schip vertrok op dinsdagmorgen vanuit Bussum naar Weesp om in de middag in Breukelen te arriveren. Het afbreken van de kraam hield in dat er 14 vrachten op een handkar van 4 meter lang en ca. 1.60 meter breed geladen moesten worden. Het schip lag altijd op maximaal 400 meter afstand van de standplaats. Over straat-

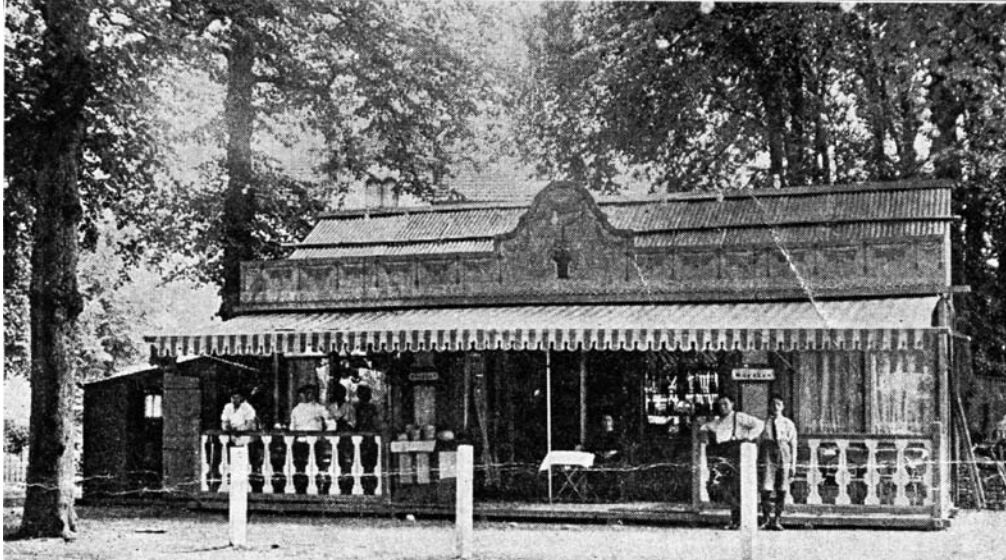
stenen is dat transport al een heel karwei, laat staan als er door drassige weiden gelopen moest worden. De handkarren werden in midden jaren '60 vervangen door gemotoriseerd vervoer.

Vanaf 1896 kwam de familie Van der Steen elk jaar naar Woerden, maar die vaste plek werd hun ontnomen in 1960: de nieuwe burgemeester wilde geen uitzondering meer maken voor de poffertjeskraam, net als voor de andere kermisattracties kwam er een openbare inschrijving en de plek ging naar de hoogste bieder.

In 1958 trok opa Dirk zich terug uit de zaak. Zoon Johan Albert (geb. 1923) bleef met zijn gezin in Bussum wonen en zette het bedrijf voort met de grote kraam uit 1845. Oma Bets kwam regelmatig meehelpen, ook na het overlijden van haar man in 1967. Het schip werd medio de jaren'50 als woning verlaten en alleen nog voor opslag van kramen en inventaris gebruikt. In maart 1990 werd de Johan Albert verkocht, als de kramen verplaatst dienen te worden vervult een truck met oplegger de taak. De grote kraam uit 1845 staat tot op heden in Bussum en Breukelen en wordt gedreven door kleinzoon Joop (geb. 1950) en zijn vrouw Lia.

Standplaats Baarn

De faam van de poffertjeskraam verspreidt zich alras in de omgeving van Bussum en in 1923 wordt Dirk van der Steen benaderd om het 25-jarig jubileumfeest van koningin Wilhelmina in Baarn op te luisteren. De kraam krijgt

De poffertjeskraam op de Brink in 1923 (coll. Van der Steen)

een standplaats op de Brink en er komt veel publiek af op de onthulling van de herinneringsbank bij de Pauluskerk. Kort voor aanvang van de plechtigheden uiten de hooggeboren dames de wens voor een zitplaats en Dirk weet raad. De stoelen van de kraam mogen wel gehoord worden door de feestcommissie, op het schip ligt namelijk altijd voldoende reserve.

In 1973 zocht de gemeente een poffertjeskraam om het feest rond het 25-jarig regeringsjubileum van koningin Juliana een extra attractie te geven in september. Men benaderde Chris de Haan, de poffertjesbakker in Laren, maar deze had het te druk op zijn vaste plek aldaar en bovendien bleek ook zijn kraam te groot voor de Baarnse Brink. Maar Chris

wist te vertellen dat de oudste zoon van zijn collega Van der Steen in Bussum voor zichzelf was begonnen en nog een standplaats zocht. De lichte kraam - die vanaf de jaren dertig in de opslag van de Huizer Houthandel aan de Bussumse Vaartweg had gelegen - was gerenoveerd en werd het domein van Theo en zijn vrouw Marianne.

Als beginnend exploitant moest Theo het hele land doorrijden op zoek naar geschikte locaties en het eerste seizoen begon hij in De Bilt, Zuidlaren, Baarn en Utrecht. Vijftig jaar nadat zijn grootvader in Baarn extra geld had verdiend aan het laten rusten van adellijke benen, heeft Theo een vaste plek verworven op de hoek Brink/Eemweg (waar nu een apotheek gevestigd is). Zes maanden

per jaar gaat daar de pollepel in het beslag, gemaakt naar authentiek recept met 50% boekweitmeel om over de hete kuiltjesplaat uitgegoten te worden. De buurtbewoners klaagden echter over stankoverlast en over het belemmeren van het uitzicht op de Brink door de kraam. Met als gevolg dat de kraam vanaf 1979 op de Brink kwam te staan, hoek Stationsweg. Met de herinrichting van de Stationsweg medio jaren '80 kreeg Theo een nieuwe plek toegewezen in het Pekingpark, maar het duurde even voordat de klandizie de weg naar hem weet te vinden. De kraam valt minder op vanaf de openbare weg en Theo heeft het gevoel verstopt te zitten. Op zijn suggestie voor een andere plek in het Oranjepark wilden B&W niet ingaan, dat zou maar ten koste gaan van parkeergelegenheid. Vanwege tegenvalende Baarnse omzet in 1985 nam Theo de standplaats op de najaarsmarkt in Bodegraven van een verre neef over. Pas in september 1986 kwam Theo voor een paar weken in Baarn terug, om vanaf 1987 de jaarlijkse traditie van april t/m medio september weer op te pakken en nooit meer los te laten. Dankzij de steun van vele vaste klanten en diverse krantenberichten weet iedereen vanaf die tijd de kraam te vinden. En de gemeente heeft laten vastleggen dat er altijd een poffertjeskraam in de Pekingtuin zal staan. De zonen van Theo en Marianne hebben helaas geen ambitie om het familiebedrijf voor te zetten, maar wellicht kan te zijner tijd de authentieke kraam een nieuw front krijgen met 'voorheen

Van der Steen' erop? ■

Bronvermelding:

Johanna Jacobs (red.), *Kennis, kunstjes en kunnen - Kermis: de wondere wereld van glans en glitter*, Breda 2002

P.J. Margy, *Teedere quaesties: religieuze rituelen in conflict*, Hilversum 2000

'Jubileum Poffertjeskraam 20 jaar in Baarn', *Baarnsche Courant*, 19 juli 1993,

Ina de Beer, 'De Poffertjeskraam', *Contactblad Historische Kring Bussum*, jrg. 3, no. 2, 1987

Abraham van Bommel, *Beschrijving van de stad Amersfoort*, 1760

Archief Eemland, online kranten

Koninklijke Bibliotheek, online kranten

Oudheidkamer, dossier Pekingtuin

Streeksarchief Gooi- en Vechtstreek, Naarden

Streekarchief Rijnstreek, Woerden

Streekarchief Hollands-Midden, Gouda

Gemeentearchief Rotterdam

www.poffertjesontour.nl

www.nicolaasbaarn.nl

ZESTIG JAAR NIJHOF

Naar aanleiding van het zestigjarige bestaan van de firma Nijhof in Baarn maakte Johan Hut het boekje *Pioniers en visionairs. 60 jaar Nijhof*. Hierin wordt de geschiedenis van dit bedrijf met vele afbeeldingen beschreven. Opa Jan Nijhof (1901-1979) startte in 1950 een hout- en afbraakhandel en een jaar later ging hij sloopmateriaal van afgebroken villa's opkopen. Zijn beide zonen kwamen in de zaak en men ging nu ook keukens en andere producten van groothandels en fabrieken betrekken. Zo ontstond in de jaren zestig de eerste zelfbouwmarkt van Nederland, waardoor de Nijhofs terecht pioniers genoemd kunnen worden.

Het bedrijf groeide snel, zodat het in 1972 naar het toen nieuwe industrieterrein de Noordschil verhuisde. Na de dood van hun vader in 1979 namen de beide zonen de leiding. Omdat zijn vader wethouder van Baarn werd, kwam in 1984 kleinzoon Jan erbij. Na een grote brand in 1987 ging men het bedrijf vergroten tot een woonwarenhuis. De zaken liepen zo goed, dat Nijhof in 2010 tot de beste woonwinkel van Nederland werd uitgeroepen. Uiteindelijk wil men door het realiseren van een bouwinspiratiepark hét centrum van wonen en bouwen van Nederland worden. Een zeer ambitieus plan. Hut heeft de geschiedenis van de firma Nijhof uitgebreid en kleurrijk beschreven, maar ik mis een hoofdstuk over de ontwikkeling van het assortiment en er is ook geen titelpagina. De Nijhofs waren en blijven

ondernemend en hebben een vooruitziende blik, maar het gaat te ver om hen visionairs te noemen. ■

Frits Booy

Johan Hut, *Pioniers en visionairs. 60 jaar Nijhof*, zonder uitgever, jaar en plaats van uitgave; 72 p., geïllustreerd; prijs € 14,95; bij het bedrijf te verkrijgen.

Smit • Delen
de Baarnse
notarissen
Ligthart

Eemnesserweg 12, postbus 97, 3740 AB Baarn
Telefoon: (035) 541 33 21, telefax (035) 541 81 53
E-mail: info@debaarnsenotarissen.nl

VEERKAMP
Bed & Linnen

LAANSTRAAT 91 3743 BD
BAARN 035 5413521
WWW.VEERKAMPBAARN.NL

Uw oude of nieuwe huis meesterlijk geschilderd?

SCHILDERSBEDRIJF

u.d. Horst

CANTONLAAN 1 - 3742 CH BAARN
TEL. (035) 542 28 93 - FAX (035) 543 02 58

Voor Baarn en omstreken van oudsher bekend

MAAT parket

Uw vloer op maat bij

MAAT parket v.o.f.
Zandvoortweg 153
3741 BC Baarn
Telefoon 035 602 36 54
Fax 035 602 38 06

APOTHEEK JULIUS

Sinds 1886

M.A. Smulders - de Jong apotheker

UW GENEESMIDDEL ONZE ZORG

Laanstraat 26, 3743 BG Baarn

Telefoon (035) 5412432

Fax (035) 5421021

E-mail apotheekjulius@ezorg.nl

www.apotheekjulius.nl

ERICA

LINGERIE & BADMODE

Voor deskundig advies

Voor grote maten

Nachtgoed en Dusters

Reuma ondergoed

Uw maat met de juiste cup A t/m H

Voor kleine maten

Voor hele grote maten

Badpakken en Bikini's

Heren ondergoed

En wij proberen het bijna onmogelijke mogelijk te maken

Laanstraat 71a, 3743 BC Baarn, Tel. 035 642 00 73

**juwelier
van doorm**

Al vier generaties liefde voor 't vak.

Brinkstraat 14-16 3741 AN Baarn Tel: 035-5413107
 info@juweliervandoorm.nl www.juweliervandoorm.nl

GALERIE-INLIJSTATELIER DE ZOETE INVAL

- * litho's – zeefdrukken – etsen - gravures en foto's van Oud Baarn.
- * keus uit meer dan 100 diverse houten lijsten
- * facetspiegels in vele maten met een lijst die U zelf uitzoekt
- * passe-partouts in alle maten en kleuren
ook rond en ovaal en meerdere uitsnijdingen

Pr. Marielaan 21 Baarn. 035-5412781

open: woensdag tot en met zaterdag doorlopend van 11.00-16.00 uur

www.galeriedezoeteinval.nl

UIT DE OORLOGSDAGBOEKEN VAN BARON VAN HEERDT

Van woensdag 24 januari 1940 tot de bevrijding in 1945 hield baron van Heerdts een dagboek bij. Hij woonde op de buitenplaats Benthuis, nog steeds te vinden aan de Eemnesserweg. Daarin deed hij o.a. verslag van zijn beleving van de oorlog. Hiervoor kocht hij ieder jaar een agenda. Voor 1940 was het de klokke Fortuna Agenda No. 3B, die in de ongelinieerde uitgave f 0,85 kostte. De Oudheidkamer van de Historische Kring Baerne is kort geleden in het bezit hiervan gekomen. Arie Twigt las deze agenda en selecteerde de delen die op Baarn betrekking hebben en de stukjes waarin de baron commentaar op de situatie van toen gaf. Een verslag over het jaar 1940.

door: Arie Twigt

Eind januari, begin februari was het baron niet slecht weer, hoewel het de baron niet weerhield om met zijn auto erop uit te trekken. Op zaterdag 3 februari reed hij naar Amsterdam voor een lezing en meldde hij: *Het blijft vriezen. De meeste wegen zijn onbegaanbaar en verscheidene plaatsen zijn afgesneden. Soms heerst er gebrek, maar dat zal wel niet zo erg zijn. De Nederlanders schreeuwen gauw tegenwoordig, want ze zijn verwend en kunnen en willen zich niets ontzeggen.*

Op donderdagavond 22 februari heeft hij *'s avonds geschoten bij de Burgerwacht¹, maar zonder bril, dus het resultaat was niet schitterend. Er zijn hier aan alle kanten landverraders bezig. De stemming onder de burgerbevolking is uitgesproken anti Duitsch.*

De baron was niet alleen lid van de Burgerwacht, maar ook van de schiet-

vereniging. De schietbaan lag vlak bij zijn huis en daar bracht hij menig uurtje door.

Hij maakt vaak melding van vliegtuigen, die ons luchtruim schonden en dus beschoten werden, o.a. op 25 februari: *'s Avonds wordt er druk geschoten op vliegtuigen. Jany² met Kees kijken op de toren. Veel zoeklichten en een paar gekleurde ballen. Verder geen nieuws.*

Vee evacuatie

Van Heerdts was betrokken bij de voorbereidingen om het vee in Baarn en omstreken te kunnen evacueren, zodra dat door oorlogshandelingen noodzakelijk werd. Daarvoor moest al het vee gemerkt worden, want in die tijd waren koeien nog koeien en geen nummer met oormerk. *Ga morgen (29 februari) de boer op om het merken van het vee te*

controleren; ik ben benieuwd hoeveelen het gedaan zullen hebben.

Op de schrikkel-dag in februari is van Heerdt somber gestemd. Hij heeft er dan ook alle reden toe:

De Finnen trekken terug. De Duitschers en Engelschen worden hoe langer hoe kwaadaardiger. Ik geloof dat de toestand ook voor ons en België gevaarlijker wordt. De Russen schijnen er beroerd aan toe te zijn. Ik kan niet alles hier neerschrijven, maar wij gaan de ondergang tegemoet, dat is zeker, tenzij er een wonder gebeurt. Ben vandaag ter controle van de vee evacuatie rond geweest.

Nog somberder de volgende dag: De evacuatie van het vee wordt een hopeloze verwarring als het zoo doorgaat.

Op 12 april 1940 schrijft de baron dat het 25-jarig bestaan van de schietvereniging Baarn in gepaste vrolijkheid is gevierd. Elkaar de noodige pluimen op de hoed gestoken. Het winter halfjaar is hiermee afgesloten. De planten van Groeneveld zijn thuisgekomen à fooi f 10,-. Er komen troepen op het huis Groeneveld. (Van Heerdt liet waarschijnlijk planten overwinteren in kasteel Groeneveld. A.T.)

Er kwamen blijkbaar nog meer troepen naar Baarn, want op 19 april lezen wij: *Er zal hier nu ook inkwartiering komen. De kwartiermaker heb ik nog niet gesproken, maar hij lijkt mij eenigszins zonderling. We zullen moeten afwachten.*

Staat van beleg

Aan alles is te merken dat de oorlogs-dreiging groter wordt. Op 20 april is de

De Nederlandse Marine heeft zich met
zaem overladen evenals de Handelsmarine
De O. 13. is in den Strijd gebleven, de smant schep
ruste in vrede.

En hiermede sluit ik voor dit jaar dit
dagboek. May 1941 ons niet al te veel
overheil brengen, en ons allen in goede
gezondheid laten. Amen.

Januari 1941

1

Woensdag

staat van beleg nu afgekondigd voor het
heele land (tegen landverraders voorna-
melijk gericht). Eindelijk gaan de oogen
van m'n landgenoten open voor het ge-
vaar. Ik geef toe dat het moeilijk is, als
men met zijn buurman (Duitsland in dit
geval. A.T.) z.g. in vrede en vriendschap
leeft, maar als die ploerten daarvan mis-
bruik maken, zet ze dan tegen de muur.

Op 24 april haalde onze dagboekschrij-
ver distributiekaarten voor benzine,
waar hij overigens weinig gebruik van
heeft kunnen maken, zoals we later zul-
len zien.

In het dagboek wordt veel gesproken
over landverraders, hoewel nooit ie-

mand bij name wordt genoemd. Vaak
gaat het over geruchten. Het werd de
mensen trouwens niet moeilijk gemaakt.
Militaire geheimen bestonden toen blijk-
baar nog niet, want de baron schrijft op
29 april dat hij 's middags op bezoek was
bij Kapitein Hulsman te Amersfoort, die
ons de stellingen liet zien. Troosteloos de
huizen daar in het water. Maar een sterke
stelling.

Op 10 mei, de dag dat de Duitsers
Nederland binnen vielen, meldt de
heer Van Heerd: *Tegen half drie 's mor-
gens kwamen de eerste moffen boven ons
hoofd. Ik sliep er doorheen, maar bij de
tweede aanval was ik het bed uit en ging
naar het dak. Zag verscheidene vliegtui-*

gen in de lucht en hoorde aan alle kanten schieten. Ik ging weer naar bed tot kwart voor zeven en stond toen maar op. Het lawaai was te groot. Om kwart over zeven – ik was juist klaar – werd er opgebeld voor de evacuatie van vee. Allen werkten hier in Baarn als een bus. Leeuwenburg³ komt alle eer toe. Duizenden stuks vee trokken vrijdag door het dorp op weg naar Huizen. Ik was pas tegen donker thuis. Gelukkig was het een prachtdag. De moffen hebben ons onverhoedsch aangevalen. De troepen hebben zich dapper verdedigd. De IJssel en Maaslinie houden voor zover ik weet nog stand. De vliegvelden schijnen plat gebombardeerd, maar men

hoort weinig. Treinen met gewonden zijn aangekomen in Utrecht. Plesman schijnt gefusilleerd te zijn. De moffen laten parachutisten zakken in Nederlandsche uniformen, maar deze zijn als dolle honden afgemaakt, wat logisch is. Het is van het minste allooi om zo iets te doen. Ik hoop op een rustige nacht, want ik ben doodmoe. Alles is verduisterd en ik zit bij een gloeiende spijker. Morgen weer om 8 uur present. God behoede onze Koningin.

De oorlog in volle gang

11 mei: De oorlog is in vollen gang. Het schijnt dat de Waalhaven, het eiland van Dort en Schiphol door Duitsche valscherm-

springers zijn genomen, maar deze zelfmoordtroepen zijn geheel vernietigd. De moffen hebben naar het schijnt in twee dagen meer dan 100 vliegtuigen verloren. De parachutisten zijn in Hollandsche uniformen en in burgerkleding. Verder kan men van de gebeurtenissen geen hoogte krijgen.

De evacuatie van vee is hier afgelopen. Haalden vanochtend nog 100 achterblijvers op en er zijn er nog meer. Het dorp is zo goed als geheel ontruimd. Sommige menschen willen niet weg, ik ook niet. Heb wel alles voorbereid. Zoo is het vee weggebracht naar Steenkamer. De kippen gaan ook.

Ik heb de schietbaan gegeven als nachtverblijf.⁴ Makkelijker te verduisteren door Coubetrie. 2 De Compagnie blijft in stelling bij Amersfoort.

Amsterdam is licht gebombardeerd. Van Den Haag weet ik niets. Er is geen hoogte van te krijgen. Vandaag is het merkwaardig rustig geweest hier. God behoede onze Koningin.

13 mei: Tweede Pinksterdag: Alles staat in vollen bloei en de mensen vermoorden elkaar.

Ik ben den heelen dag bezig geweest met de afvoer van vee. Het geheel is in de war gelopen. Menschen en vee tegelijk evacueren gaat nu eenmaal niet. Het vee uit Amersfoort, Soest en Hoogland kwam tegelijk. Over de 1000 stuks vee en toch was het zoo geregeld dat alles nog goed naar Noord Holland is getransporteerd. Mijn hoofd is als een zeef. Ik kan niet meer denken als in koeien en weet niet meer wat

er precies gebeurd is. Er is aan alle kanten verraad gepleegd met gevolg dat de Duitscher op onze zwakste plekken is weten door te dringen en zich niet in water en modder heeft gewaagd. De Koningin is in haar eigen omgeving verraden en heeft moeten vluchten naar Engeland, terwijl ze naar Zeeland wilde. Zij heeft aan het hevigste bombardement en mitraillevuur blootgestaan.

15 mei: Er was vandaag niet veel te doen, zoodat ik 's middags menschen heb teruggebracht uit Laren. Wij zijn zelf niet weg geweest, hoewel ik wel kamers reserveerde en betaalde op Groot Kievitsdal. Kosten f 12,-.

16 mei: De wapens zijn nu neergelegd. Ik heb gelukkig nog geen Duitscher gezien.

Terugkeer van het vee

17 mei: Wij zijn bezig het vee dat achtergebleven is, zooveel mogelijk terug te bezorgen. Ben 's avonds moe en merk goed dat ik geen 20 meer ben.

Men zegt dat auto rijden verboden is, maar ik merk er nog weinig van. Ik heb gedreigd het bijltje er bij neer te leggen als ik niet meer mocht rijden, daar fietsen voor mij uitgesloten is en de afstanden te groot zijn om te loopen in het tempo dat ik kan volhouden.

Op 20 mei begint het rustiger te worden, meldt de baron in zijn dagboek. Het vee zal terug komen, maar wanneer? De boeren proberen elkaar ook vliegen af te vangen, maar niet altijd op een nette manier.

Op 23 mei zijn er volgens zeggen 6 tot 8 schepen in Huizen aangekomen, waarvan 2 met vee. Wij weten er niets van. Aangezien ik niet mag rijden staak ik. Ik ga me niet dood werken.

Vanochtend de schietbaan opgeruimd en alles hier thuis gebracht. Ik kan de boel niet laten verspochten. Afscheid genomen van m'n schietbaan, dat toch eigenlijk mijn werk was. Ik denk niet dat we er meer gebruik van zullen maken. Laatsman⁴ wil geld zien, maar ik sherry en die heb ik niet gekregen.

Op 24 mei zijn de koeien terug, maar niet de Baarnsche. Wij zijn dadelijk aan het verdeelen gegaan met de heer van Rijdsdijk, die daarvoor is aangenomen.

De dag erna meldde de baron: Om acht uur begonnen met de verdere verdeling tot half twee 's middags. Van Rijdsdijk⁵ nam ik mede voor de koffie. Hij moest dadelijk weer door naar Soest. De beesten hebben veel geleden.

Op 3 juni worden de laatste koeien verdeeld en gaat van Rijswijk nog eens naar Huizen voor een koe voor Bouwmeester.⁶ Van Heerdt kan geen koe meer zien.

Tjokvol met Duitsers

Op 6 juni schrijft de baron dat er 10.000 vluchtelingen uit Rijnland in Amersfoort komen en op 8 juni dat hij een rijwiel heeft aangekocht. Tot nu toe gaat het. (Waarschijnlijk valt het fietsen hem toch mee. A.T.)

Niet mee valt de verduistering, want er blijkt licht uit een van de kamers van zijn huis te komen en de baron krijgt een bekeuring.

Half juni wordt brooddistributie ingevoerd: 2000 gram per week is het rantsoen.

De Duitsers zijn lucht voor ons en ze schijnen er onder te lijden. Ik mag het lijden. Zag heden een grote zware Duitse officier achter een groot stuk roomtaart zitten midden op de dag. Een verheffend gezicht.

Op de verjaardag van prins Bernhard, 29 juni, blijkt er geen anjer meer te krijgen en wordt er druk gevlagd, maar twee dagen later is er groote ruzie op de Sociëteit. De Jiskoots⁷ schijnen niet erg vriendelijk over Prins Bernhard gesproken te hebben. De andere heeren zijn toen weggegaan. Ze hadden dus het rijk alleen.

De fiets blijkt nog zo gek niet, want de auto blijft opgelegd, zo meldt de baron op 3 juli. Ook met andere zaken wordt het er niet vrolijker op. Wij moesten ons goud inleveren. We mochten niet meer naar buitenlandsche zenders luisteren. De Burgerwachten zijn opgeheven. De evacuatiecommissie is gelukkig afgedankt.

11 juli: *Hier zit Peking tjokvol met Duitsers (uit het Rijnland, dat zwaar gebombardeed is. A.T.) die uit Amersfoort hier naar toe zijn gebracht, omdat het daar niet veilig was.*

Half juli wordt de distributie van boter enz. afgekondigd.

Op 16 juli 's avonds afscheid genomen van de Burgerwacht en prijs uitdelen gehouden. Twee stoop⁸ bier. Tot half twaalf bij elkaar geweest.

Alles op de bon

In de loop van juli neemt het leven zijn gewone gang. Eind juli heeft de baron

zijn huis verhuurd voor drie weken en nemen hij en zijn vrouw intrek in een christelijk pension in Putten, *waar wij op Christelijke wijze gevild worden.*

Dat wordt nog eens herhaald van 6 tot 27 augustus, niet geheel naar de zin van de baron. *Rita (zijn vrouw A.T.) heeft in een onbewaakt ogenblik het huis verhuurd voor 3 weken en zoo togen wij gelijk Adam en Eva in ballingschap naar Putten. Kwamen daar terecht in het zeer Christelijke Pension de Vanenburg. Ideaal gelegen, maar geen hotel. Men was er als in een kostschool. Hier in Putten is het zeer onrustig omdat het vliegveld Harderwijk of beter Hierden zoo vlak bij liggen.*

Eind september: *De oorlog hangt mij danig de keel uit en wie niet? Alles is nu op de bon zoowat, behalve zijden voorwerpen en kaas, maar dat zal nog wel komen. Rijden mogen we allang niet meer en de particuliere auto's worden gevorderd, omdat ze naar Rusland moeten worden uitgeleverd. Gelukkig is de mijne kapot en ligt geheel uit elkaar.*

De Engelschen gaan door met alles te bombarderen. Als er eindelijk vrede zal zijn, zijn er alleen nog militaire gebouwen over, alles wat burgerlijk is, is dan vernietigd.

Half Nederland mag nu na 10 uur 's avonds de deur niet meer uit. Ook een strop, maar heel goed om de menschen huiselijkheid te leeren.

Hoopvol

Het dagboek wordt de laatste maanden van het jaar wat minder consciëntieus bijgehouden en geeft, als er geschreven wordt, de voortgang van de strijd aan

de diverse fronten weer.

Maar op de op een na laatste dag van het jaar maakt de baron een inhaalslag en schrijft o.a. het volgende in zijn dagboek:

Ondertusschen worden er moorden bedreven, maar het zijn allemaal, blijkt het, N.S.B.-ers die eraan moeten gelooven, dus politieke moorden, iets wat vroeger hier in ons lieve Vaderland niet voorkwam. Verder zijn er heel wat meisjes uit gegoede kringen die bij de Gestapo werken. Freule J.o.t.N., Sm., v.G., d.G., W. en anderen. Hoe is het mogelijk vraagt men zich af, maar ik ben bang dat als het getij ooit keert, en dat zal komen, dan gaat zulk tuig eraan en ik zal graag mede helpen.

Ondertussen begint het onder het volk te gisten. Wat geen verwondering hoeft te baren. Levensmiddelen en andere dingen worden schaars en slechter en duurder. Vleesch is soms hele dagen niet te krijgen. Alles gaat op bonnen.

Met zonsondergang verduisteren en met zonsopgang, dus om kwart voor tien 's morgens pas de luiken en andere verduisteringsvoorwerpen wegnemen. Als je vroeger iets verduisterde draaide je de kast in, als je het tegenwoordig niet doet ga je ook. Ra, ra, hoe kan het bestaan.

Ik heb nu permissie om eekhoorns te schieten en voer die aan Snejpe en Popia. Ik heb nu zoo langzamerhand een heel aardig jachtterrein bij elkaar gekregen, dat me geen cent kost. Het duiven schieten lukt anders slecht, ik ben van schot af. Schoot vandaag er een in de tuin, maar kon die niet vinden. Hoop morgen op goed weer en ga dan naar de Monnikenberg, waar

De baron op latere leeftijd in zijn bibliotheek

ik juist de jacht van kreeg. Buitengewoon vriendelijk van Mevrouw Telders.

En nu de klap op de vuurpijl. De Koningin heeft gesproken op 24 december. Buitengewoon prettig H.M. weer te horen. Zij heeft ons weer gesterkt, ons bevelen niets te doen tegen het gehate regime, daar dit toch niets gaf, maar ons hoopvol gemaakt en gezegd dat in de strijd tussen het goede en het kwade, het goede zou overwinnen. Moge het zoo zijn.

En hiermede sluit ik voor dit jaar dit dagboek. Moge 1941 ons niet al te veel onheil brengen, en ons allen in goede gezondheid laten. Amen.

Noten:

- 1) Een burgerwacht werd opgericht om de stad of het dorp te beschermen bij een aanval en de orde te handhaven bij oproer of brand brand.
- 2) Naam niet goed te lezen, graag nadere informatie van de lezer
- 3) Leeuwenburg : graag nadere informatie van de lezer
- 4) Laatsman : idem
- 5) Rijsdijk : idem
- 6) Bouwmeester : idem
- 7) De Jiskoots : idem
- 8) Vochtmaat van 2,5 liter

TORENS VAN BAARN

Wie door Hoog Baarn wandelt, zal zich wellicht eens afvragen wie deze of gene villa met sierlijk torentje liet bouwen. Dat antwoord is te lezen in het boek *Torens van Baarn*, geschreven door Wil Hordijk, bijgestaan door Sandra van Berkum.

Een degelijk werk. De schrijfster raadpleegde ruim dertig boeken, een tiental artikelen en een even groot aantal brochures, ze bezocht zes archieven en een hele reeks internetbronnen. Toch is het een plezierig boek om te lezen geworden, want niet alleen torens worden beschreven, ook de opdrachtgever voor de bouw van de desbetreffende villa met zijn beroep, de architect en de successievelijke bewoners komen aan bod. En buiten dat maakt de schrijfster vrijelijk allerlei uitstapjes naar nevenonderwerpen. Bij het bespreken van de dakruiter op het koetshuis van Buitenzorg verhaalt ze behalve over het Paleis Buitenzorg in Indonesië ook over een wijnstaete Buitenzorg in Kaapstad. Deze (van de wijnstaete afkomstige) echte Buitenzorgwijn wordt gedronken en verkocht op het scoutcentrum.

Al lezend word je wijzer over bouwstijlen, torentypes en de elite van het Baarn uit 19e en het begin van de 20e eeuw. De reders Meursing en Op ten Noort passeren de revue, samen met Boldoot, Van Hall, Carp en vele anderen.

Zelfs een gedicht van Cees Roodnat over zijn geliefde in de torenkamer van villa De Beuk is in dit veelzijdige boek opgenomen.

En tot slot, als je het allemaal zelf nog eens wilt bekijken, is er een fietstocht van 30 km in en om Baarn beschreven of, als je liever te voet gaat, een wandeltocht in Baarn van vier of zeven kilometer.

Hoewel de foto op de voorpagina van het boek erg druk oogt, wordt dat ruimschoots gecompenseerd door de lay-out van de binnenwerk, met vele foto's van Wil Hordijk zelf, van Sandra van Berkum en Sylvia Wiggerts-van Groen.

Kortom, een zeer lezenswaardig boek dat een ereplaats verdient in de zo langzamerhand respectabele rij van publicaties over Baarn. ■

Arie Twigt

Wil Hordijk, *Torens van Baarn*,
Uitgeverij Stokerkade, Amsterdam, 2010

EXCURSIE ROTTERDAM MARITIEM

Op 24 september organiseert de Historische Kring Baerne een excursie naar Rotterdam. Daar wordt een bezoek gebracht aan het geheel gerenoveerde en voor het publiek opengestelde stoomschip De Rotterdam en aan het Maritiem Museum.

Op een van de mooiste plekjes in de haven op Katendrecht ligt het voormalige vlaggenschip van de Holland-Amerika Lijn, het legendarische, in 1959 te water gelaten stoomschip De Rotterdam.

Decennia lang heeft De Rotterdam de wereldzeeën bevaren. Als een soort tijd-capsule ontsnapte het goeddeels aan de moderne tijden. Hierdoor vormt het schip met zijn interieurs een tastbare herinnering aan een wereld die nog maar vijftig jaar achter ons ligt; die van de late jaren vijftig en vroege jaren zestig van de twintigste eeuw.

Bekende architecten en kunstenaars (meer dan vijftig!) zijn verantwoordelijk voor het weelderige én tegelijkertijd functionele interieur. De Baarnse kunstenaar Cuno van den Steene maakte een wandschildering voor de Ritz Carlton Lounge. Op panelen met een totale oppervlakte van 150 vierkante meter schilderde hij motieven van de Egeïsche Zee. De opdracht was zo omvangrijk, dat het hele gezin in hun huis aan de Balistraat eraan meehielp.

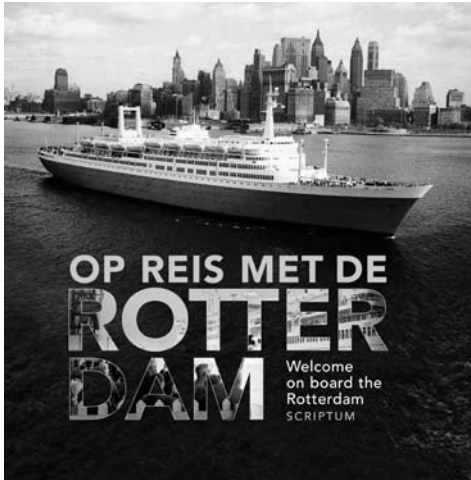
In 2005 lukt het de Stichting Behoud Stoomschip Rotterdam het schip naar Rotterdam terug te halen, het krijgt zijn huidige ligplaats, zijn naam terug en wordt grondig gerenoveerd. Het fantastische interieur, de kunstwerken, wandkleden, wandschilderingen, salons en meubels... alles is zoveel mogelijk teruggebracht in oude staat en oude glorie.

Na meer dan vijftig jaar vindt de grande dame een nieuwe commerciële, recreatieve en sociaal-maatschappelijke functie.

Sinds februari 2010 is het schip ook voor het publiek geopend. Reden genoeg om er op **24 september** a.s. een excursie aan te wijden.

We reizen per touringcar naar Rotterdam en brengen voorafgaand aan het scheepsbezoek in de ochtenduren een

bezoek aan het Maritiem Museum aan de Leuvehaven. Naast de vaste collectie kunt u hier een tentoonstelling zien over Nedloyd, een wereldbedrijf dat in de jaren '70 van de vorige eeuw uit een fusie van zeven rederijen ontstond en/of een expositie waarin de eeuwenoude handelsrelatie tussen Nederland en China centraal staat. Facultatief is nog een bezoek aan het naast het museum gelegen marineschip De Buffel mogelijk. Dit unieke ramtorenschip werd vanaf 1868 ingezet voor onze kustverdediging, na 1896 diende het als logement: een drijvende kazerne voor matrozen in opleiding. Na de lunch in het museum varen we per watertaxi naar de ss. Rotterdam. U krijgt ruim de tijd om u, gewapend met een audiofoon, via de dekken naar de brug of stuurhuis te verplaatsen, de authentieke zalen te bewonderen of een kijkje in de kapiteinshut te nemen. Op de kade wacht de touringcar die ons weer terug naar Baarn brengt, waar we uiter-

lijk 18.00 uur denken aan te komen.

Aantal deelnemers maximaal 35. Kosten per deelnemer € 45, waarin begrepen reis per touringcar, watertaxi, toegang schip en museum (incl. rondleiding), koffie.

De lunch is voor uw eigen rekening. (Museumjaarkaart niet vergeten!) Vertrek touringcar vanaf station Baarn 09.15 uur.

U kunt zich aanmelden middels vooruitbetaling vóór 1 augustus bij: Dick Alink, Koningsweg 37, 3743 ET Baarn. E-mail: d.alink@ziggo.nl. Bankrekening: 156520966 o.v.v. Excursie HKB 2011. ■

Onze plaatsgenote kunsthistorica Sandra van Berkum heeft twee boeken geschreven over De Rotterdam. In 2006 verscheen bij uitgeverij Scriptum van haar hand *De Rotterdam, de kunst van het reizen*. In woord en beeld vertelt zij hoe het schip er in zijn beginjaren uitzag, gelardeerd met anekdotes van kunstenaars en voormalige bemanningsleden, verhalen over oer-Hollandse fabrieken en bedrijven, evenals verslagen van passagiers. Bij dezelfde uitgeverij verscheen in 2009 *Op reis met de Rotterdam, Welcome on board*. Met bijzondere foto's van Daniel van de Ven en Harry Mosch.

Historische Kring Baerne

Postbus 326
3740 AH Baarn
tel. (035) 5430377

e-mail:
info@HistorischeKringBaerne.nl
Internet:
www.HistorischeKringBaerne.nl

Bestuur en ereleden:

Voorzitter

A.F.N. Mascini
tel. 035 5426102
voorzitter@
HistorischeKringBaerne.nl

Algemeen Secretaris

H.C. Frijlink
tel. 035 5414263
secretaris@
HistorischeKringBaerne.nl

Penningmeester

D. van Wessel
tel. 035 5413481

Werkgroep Oudheidkamer

E.M.M.A. Kuizinga-Claassens
tel. 035 5420372

Werkgroep Oude Begraafplaats

M.M.D. Karsemeijer
tel. 035 5417922

Werkgroep Archeologie

J.W.A.A. van der Laan
tel. 035 5417922

Algemeen lid

P.H. Feitz
tel. 035 5414794

Algemeen lid

Th. Kruidenier-Brands
tel. 035 5417860

Ereleden

J.M. v.d. Brink-van Wijkvliet
G. Brouwer
P.H. Kuijt-Smit
H.H.M. van Vugt

Administratie en redactie Baerne:

Ledenadministratie
H.J. Kroon
tel. 035 5413001
ledenadministratie@
HistorischeKringBaerne.nl

Redactie Baerne

Henriette Beuk
Frits Booy
Annemiek Geerts
Cok de Zwart
E-mail redactie: redactiebaerne@
euronet.nl

Bezoekadres en bezoektijden Oudheidkamer

Hoofdstraat 1A, 3741 AC Baarn.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en / of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Het tijdschrift *Baerne* komt mede tot stand door BakkerBaarn.

Ingang via de bibliotheek, lift naar jeugdbibliotheek. Op woensdagen van 14.00 tot 16.00 en op zaterdag van 11.00 tot 13.00 uur.

Voor informatie of een afspraak kunt u tijdens openingsuren bellen met 035 5430377 of een e-mail sturen:
info@historischekringbaerne.nl

Contributie

Per adres en per jaar minimaal €16,-.
Bank ING 41.92.133
Historische Kring Baerne is een Algemeen Nut Beogende Instelling.

Verzendkosten buiten Baarn en binnen Nederland: € 7,50 per jaar.

Verzendkosten tegelijk met de contributie overmaken.

Losse verkoop Baerne à € 3,50

Verkrijgbaar bij: Oudheidkamer HKB, Boekhandel Den Boer, Laanstraat 69, Baarn, Bruna, Laanstraat 41C, Baarn en de VVV/ANWB, Brinkstraat 12, Baarn.

'VERDWENEN' BEROEPEN

In de Oudheidkamer is op zaterdag 28 mei officieel de tentoonstelling 'Verdwenen' beroepen door voorzitter André Mascini geopend. Op deze expositie wordt een aantal beroepen belicht die zo goed als verdwenen zijn uit het huidige straatbeeld. Zoals de dorpsomroeper, de wasvrouw en de kolnboer.

Is dit genoeg om eerder te stoppen met werken?

Natuurlijk hoopt u dat u straks genoeg pensioen heeft om leuke dingen te doen. Maar wat als dat niet zo is? Gelukkig kan de Rabobank uw huidige en toekomstige

financiële situatie precies voor u uitrekenen. Maak vandaag nog een vrijblijvende afspraak met uw adviseur. Dan zorgen wij ervoor dat uw financiële situatie ook straks goed geregeld is.

*Gratis na een pensioengesprek:
opbergmap voor het overzicht*

Meer informatie op: www.rabobank.nl

Rabobank

BOEKHANDEL DEN BOER

Laanstraat 67-69 - 3743 BC Baarn - Telefoon 035 - 542 68 51
www.denboer.nl

Gespecialiseerd
in literatuur,
kunst- en kinderboeken